

нодавством України // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.law-property.in.ua/articles/article-3-of-the-conference/102-vahonyeva-tn>

3. Україну можуть очікувати суттєві фінансові наслідки за систематичне порушення авторських прав // Голос Столиці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://newsradio.com.ua/2013_02_14/Ukra-nu-mozhut-och-kivati-sutt-v-f-nansov-nasl-dki.

4. Закони про боротьбу з піратством потребують термінових змін // Голос Столиці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://newsradio.com.ua/2013_02_12/Zakoni-pro-borotbu-z-pratsvotom-potrebujuj-ut-term.

5. В Україні розслідують понад 500 випадків порушення авторських прав // Голос Столиці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://newsradio.com.ua/2013_06_04/V-Ukra-n-rozsl-duj-ut-ponad-500-vipadk.

6. Рудник Т.В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні /

Т.В. Рудник // Юридичний вісник. – 2009. – № 1 (10) – С. 74–77.

7. США визнали Україну головним світовим «піратом» у сфері авторських прав // Голос Столиці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://newsradio.com.ua/2013_05_06/SSHA-viznali-Ukra-nu-golovnim-sv-tovim.

8. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.

9. Кабмін визначив заходи для боротьби з порушенням авторських прав // Голос Столиці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://newsradio.com.ua/2013_05_16/Kabm-n-viznachiv-zahodi-dlja-borotbi-z.

10. В Україні можуть почати блокувати сайти за порушення авторського права // Голос Столиці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics/871635-v-ukrajini-mojut-pochati-blokuvati-sayti-za>.

УДК 346.7:339.338(477)

Л. Машковська,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін
Уманського національного університету садівництва

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДОЧІРНЬОГО ПІДПРИЄМСТВА

Серед суб'єктів господарювання є певні види, правовий статус яких в законодавстві не визначений, та яким притаманні деякі ознаки підприємства. Зазначеними суб'єктами є дочірні підприємства, які мають право бути створеними згідно із нормами деяких актів законодавства. Визначальною ознакою, що характеризує правовий статус суб'єкта господарського права, а саме такими є дочірні підприємства та їх господарська компетенція. Проте для повної характеристики їх правового статусу велике значення мають і інші

ознаки, що справляють вплив на обсяг зазначеної компетенції та її характер.

Вперше в українському законодавстві термін «дочірні підприємства» з'явився у Законі «Про господарські товариства» [1]. Стаття 9 його передбачає право товариств створювати на території України та за її межами філії і представництва, а також дочірні підприємства. Чинним же законодавством правовий статус зазначених підприємств не врегульований.

Стаття 7 Закону «Про підприємства в Україні» надавала право також під-

приємствам інших організаційних форм створювати філіали, представництва, відділення та інші відособлені підрозділи з правом відкриття поточних і розрахункових рахунків і затверджувати положення про них [2]. Термін «дочірні підприємства» тут жодного разу не вжито. У зв'язку з тим, що законодавство не визначає статусу відособлених підрозділів юридичних осіб (в тому числі філіалів і представництв), це призводить до змішування названих понять. І, як наслідок, до помилок в підприємницькій діяльності, участь у якій беруть представництва і філіали.

Важливість теоретичної розробки питань, пов'язаних з такими видами підприємств, як дочірні, зумовлена не лише недостатністю монографічних досліджень з цих питань у правовій науці, а й потребами юридичної практики в цій сфері.

Особливості правової природи поняття та ознак дочірнього підприємства досліджували і досліджують такі вчені-правознавці, як О.М. Вінник, В.В. Гончаренко, С.М. Грудницька, Є.Ф. Демський, В.О. Джуринський, Д.В. Задихайло, В.К. Мамутов, О.П. Подцерковний, Н.О. Саніахметова, С.О. Теньков, В.С. Щербина та ін., але в роботах українських правознавців не знайшла достатньо повного висвітлення зазначена проблема.

Домінуюче місце серед суб'єктів господарювання належить підприємствам. Це зумовлено особливими економічними і соціальними функціями підприємства в економічній системі, а саме функціями товаровиробника, який задовольняє суспільні потреби у продукції, роботах, послугах. Всі інші суб'єкти господарювання, які не є підприємствами (банки, страхові компанії, інші фінансові установи, біржі тощо), по суті, обслуговують підприємства, створюючи їм належні умови для здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної та іншої господарської діяльності [3, с. 54].

Тому правовий інститут підприємства як суб'єкта господарювання є цен-

тральною частиною системи господарського права України, його правовою основою. Усі основні закони та інші нормативно-правові акти господарського законодавства приймаються, виходячи з економічного та правового становища підприємства, його ролі в економіці України [4, с. 63].

Ст. 126 Господарського кодексу України (далі – ГК України) пов'язує дочірні підприємства з асоційованими. Так, вирішальна залежність між асоційованими підприємствами виникає у разі, якщо між підприємствами встановлюються відносини контролю-підпорядкування за рахунок переважної участі контролюючого підприємства в статутному капіталі та/або загальних зборах чи інших органах управління іншого (дочірнього) підприємства, зокрема володіння контрольним пакетом акцій. Відносини вирішальної залежності можуть встановлюватися за умови отримання згоди відповідних органів Антимонопольного комітету України [5]. При цьому в літературі під дочірнім підприємством в контексті зазначеної статті розуміють господарюючий суб'єкт, контрольним пакетом акцій якого володіє холдингова компанія [6, с. 227].

Аналіз діяльності зареєстрованих філіалів і представництв та правова експертиза положень про їх статус дає підстави зробити такі висновки:

– філіал – це відокремлений структурний підрозділ юридичної особи, який знаходиться не за її місцем знаходження і уповноважений здійснювати в інтересах головного підприємства частину його функцій;

– представництво – також відокремлений структурний підрозділ головного підприємства, якому, як правило, надається право представляти інтереси головного, укладати від його імені угоди, здійснювати захист прав й інтересів та інші юридичні дії останнього.

Філії та представництва відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців» [7] не потребують державної реєстрації. Такий суб'єкт зобов'язаний

тільки повідомити про створення чи ліквідацію зазначених підрозділів за місцем своєї реєстрації шляхом внесення відповідних додаткових відомостей до реєстраційної картки.

Таким чином, правовий статус філій, відділень, представництв, інших відокремлених підрозділів, які утворюються підприємствами різних організаційних форм, повинен визначатися положенням про них, що затверджується власником підприємства. Вони не є юридичними особами, наділяються певним майном, яке передається головним підприємством, і знаходяться не за місцем знаходження головного підприємства. А, отже, не є самостійними підприємствами. Тому їх не можна віднести до категорії «дочірні підприємства».

Чим же є (в організаційно-правовому розумінні) дочірнє підприємство? У ст. 5 Закону «Про підприємства в Україні» йшлося, що підприємство створюється згідно з рішенням власника (власників) майна чи уповноваженого ним (ними) органу, підприємства-засновника, організації або трудового колективу у випадках і в порядку, передбаченому цим Законом та іншими законами України. Отже, підприємства-юридичні особи вправі засновувати інші підприємства із статусом названої особи. Чи є такі новостворені підприємства дочірніми щодо підприємства-засновника, з чого це випливає?

Згідно зі ст. 9 вказаного вище Закону підприємство діє на основі статуту, який затверджується власником майна; в ньому, крім іншого, вказується власник підприємства. У ст. 10 цього ж Закону йдеться, що майно підприємства відповідно до законів України, статуту підприємства та укладених угод належить йому на праві власності, повного господарського відання або оперативного управління. Підприємство має право, якщо інше не передбачено законом та його статутом, продавати, передавати іншим підприємствам і здійснювати інші цивільно-правові дії щодо майна, яке йому належить, а також стосовно майна, що відповідно

до законодавства не може бути у його власності. Отже, підприємство-засновник, утворюючи підприємство з правами юридичної особи, розробляє його статут і затверджує останній. У статуті відповідно до Закону вказує предмет і цілі діяльності підприємства-реципієнта, його органи управління, порядок їх формування, наділяє його майном з певним передбаченим Законом статутом, вказує у статуті права реципієнта щодо цього майна та інше на власний розсуд і згідно із Законом. З цього випливає, що підприємство-реципієнт, набуваючи статусу юридичної особи, має тільки ті права і обов'язки, які вказані у його статуті підприємством-засновником. І немає сумніву вважати таке підприємство дочірнім по відношенню до підприємства-засновника.

Отже, дочірнє підприємство – це юридична особа, правове становище якої визначається статутом, затвердженим підприємством-засновником (власником). У російській літературі дочірнє підприємство визначається як юридично самостійне підприємство, яке виокремлене від основного (материнського) підприємства та засноване останнім шляхом передачі певної частки майна. При цьому засновник затверджує статус дочірнього підприємства та зберігає по відношенню до нього деякі управлінські, у тому числі й контрольні функції. Контроль забезпечується шляхом купівлі акцій дочірнього підприємства на підставі системи участі [8, с. 338].

Юридична природа дочірнього підприємства полягає в тому, що воно у відносинах стосовно підприємства-засновника виступає як щодо власника коштів і майна і як самостійний суб'єкт підприємницької діяльності стосовно інших юридичних осіб [9, с. 26].

Порядок легалізації дочірніх підприємств такий, як й інших юридичних осіб. Дочірні підприємства нерезидентів реєструються Міністерством зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі – ст. 5 Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність» [10].

Підприємство вважається створеним і набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації.

Вважаємо за необхідне окремо зупинитись на важливому питанні, яке виникає в практиці діяльності дочірніх підприємств. Мова йде про майнову відповідальність за зобов'язаннями. Відповідно до ст. 32 Цивільного кодексу України [11] юридична особа відповідає за своїми зобов'язаннями належним їй на праві власності, а в нашому випадку – закріпленим за нею майном, якщо інше не передбачено законодавчими актами. Частина 3 цієї статті встановлює, що юридична особа, яка фінансується власником, і за котрою майно закріплено на праві оперативного управління, відповідає за зобов'язаннями коштами, що є в її розпорядженні. У разі їх недостатності відповідальність за її зобов'язаннями несе власник відповідного майна. Зазначена норма повністю стосується дочірніх підприємств.

З вищеведеного випливає, що дочірнє підприємство повністю залежить від підприємства-засновника, а з цього – що останнє несе субсидіарну відповідальність за його боргами. В той же час при виконанні зобов'язань дочірнє підприємство вправі вимагати від засновника відшкодувати заподіяну з його вини шкоду. При цьому необхідно враховувати, що статутом підприємства можуть бути передбачені й інші умови майнової відповідальності за зобов'язаннями.

Отже, можна зробити висновок: незважаючи на відсутність у законодавстві прямого регулювання правового статусу дочірніх підприємств, формальних перешкод для їх заснування і діяльності не вбачається.

Термін «дочірнє підприємство» використовується у деяких відомчих актах. Так, під дочірнім підприємством визначається підприємство, яке перебуває під контролем материнського (холдингового) підприємства [12].

Національний банк України під дочірньою компанією (підприємством) визначає компанію, що контролюється

іншою компанією. Контроль передбачає, що материнська компанія (банк) прямо або через дочірні компанії володіє більше ніж 50% голосів об'єкта інвестування. Контроль є, якщо материнська компанія (банк) прямо або через дочірні компанії володіє менше ніж 50 % голосів об'єкта інвестування, але має частку управлінських голосів у компанії, що перевищує 50 % завдяки договорам з іншими інвесторами; право визначати фінансову та операційну політику підприємства згідно з установчими документами; право призначати або звільняти більшість членів ради директорів або аналогічного керівного органу компанії та право визначального голосу в раді директорів або аналогічному керівному органі компанії [13].

Проте чинний Державний класифікатор України (Класифікація організаційно-правових форм господарювання ДК 002-2004, затверджена наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 р. № 97) і досі визначає дочірнє підприємство як «підприємство, єдиним засновником якого є інше підприємство», додаючи в дужках «(підприємство, залежне від іншого)» [14] та посилаючись при цьому на ст. 63 Господарського кодексу України.

На класифікатор посилається і Держкомпідприємництва України у своєму листі № 8225 від 24.11.2004 р., вказуючи, що існування такої організаційно-правової форми, як дочірнє підприємство, не суперечить чинному законодавству. І, як показує практика, дочірні підприємства як окрема організаційно-правова форма успішно реєструються і до сьогодні.

Відтак, на практиці маємо наступну ситуацію: на сьогоднішній день дочірні підприємства діють у двох видах. Один з них – унітарне дочірнє підприємство, єдиним засновником якого є інше підприємство.

Другий вид – дочірні підприємства у розумінні Господарського та Цивільного кодексів України – це підприємства, які створюються у різних організацій-

загальними зборами акціонерів (оскільки «материнські» компанії – це, переважно, акціонерні товариства), право кредиторів підприємства вимагати дострокового виконання зобов'язань, необхідність заново оформляти дозволи та ліцензії, у випадку наявності таких, у дочірнє.

Інколи до реорганізації дочірнього підприємства шляхом перетворення власники вдаються виключно для можливості подальшого продажу даного дочірнього підприємства. У цій ситуації, з огляду на перераховані вище мінуси такого шляху, можливо, є сенс спробувати уникнути принаймні частини негативних моментів через продаж корпоративних прав на підприємстві іншій юридичній особі. Щоправда, тут можуть виникнути інші проблемні моменти, пов'язані з оподаткуванням та неможливістю залучити зовнішні інвестиції на новопридбане дочірнє підприємство.

З загальної ситуації з продажем підприємства варто виокремити випадки перетворення дочірнього підприємства у приватне підприємство, оскільки ця реорганізація уможливує продаж підприємства фізичній особі, зберігаючи при цьому його унітарність. Якщо у фізичної особи є можливість для створення нової юридичної особи, варіант продажу корпоративних прав новоствореній юридичній особі буде менш тривалий у часі та необтяжений необхідністю дострокового виконання зобов'язань та переоформлення необхідних ліцензій.

Менш поширеними у сучасній бізнесовій та юридичній практиці є такі способи реорганізації дочірніх підприємств, як злиття та приєднання. Як правило, реорганізація підприємства шляхом злиття або приєднання зумовлена бажанням власників дочірнього підприємства самим виступити у ролі інвесторів та скористатись дочірнім підприємством у якості такої інвестиції [15, с. 288].

Причиною непопулярності таких шляхів реорганізації саме для унітарних дочірніх підприємств є описані вище складнощі реорганізації, яких можливо

уникнути альтернативними способами досягнення тих цілей, що стоять перед власниками. Як і у випадку з реорганізацією шляхом перетворення, дані види реорганізації обтяжені численними процедурними моментами, достроковим погашенням своїх зобов'язань перед кредиторами (у випадку зі злиттям це стосується всіх учасників реорганізації, а їх може бути більше двох) і так само є досить довготривалими.

Реорганізація дочірнього підприємства шляхом злиття з іншим суб'єктом (іншими суб'єктами) господарювання передбачає припинення всіх учасників реорганізації та створення нової юридичної особи з переходом до неї усього майна, усіх прав та обов'язків суб'єктів, що реорганізуються.

У певних випадках, коли припинення юридичної особи, в яку здійснюються інвестиції, з певних причин є небажаним, більш прийнятним варіантом може стати реорганізація шляхом приєднання дочірнього підприємства до цього суб'єкта господарювання. Приєднання передбачає припинення дочірнього підприємства та переходу всього майна, всіх прав та обов'язків до суб'єкта господарювання, до якого здійснюється приєднання.

Альтернативним способом використання дочірнього підприємства у якості інвестиції є, на погляд автора, внесення «материнською» компанією корпоративних прав на дочірнє підприємство до статутного капіталу господарського товариства – «отримувача» інвестицій. У цьому випадку знімаються такі негативні моменти, як необхідність переоформлення дозволів та ліцензій підприємства, вдається скоротити тривалість процесу та зменшити кількість процедурних кроків. Мінусом такого шляху є, в першу чергу, те, що юридична особа – новий власник дочірнього підприємства, знову ж таки, залишається сам на сам із проблемою закритості свого підприємства для зовнішнього інвестування, що у певних випадках для нового власника є неприйнятним.

Окремо необхідно розглянути ситуацію, коли «материнська» компанія приймає рішення про повернення собі активів дочірнього підприємства. Тут власники можуть досягнути бажаної мети двома шляхами: ліквідацією дочірнього підприємства або ж реорганізацією шляхом приєднання його до «материнської» компанії. Ліквідація передбачає погашення дочірнім підприємством всіх своїх зобов'язань перед кредиторами, і цілком можливо, що доведеться продати частину активів підприємства, щоб задовольнити всі заявлені вимоги. Реорганізація через приєднання видається у цій ситуації більш привабливим шляхом. Як правило, кредитори дочірнього підприємства погоджуються не виставляти свої вимоги щодо дострокового виконання зобов'язань, усвідомлюючи, що юридична особа – правонаступник (до того ж, «материнська» компанія даного підприємства, з якою вони, як правило, також контактують) приймає на себе зобов'язання підприємства, що припиняється. Таким чином, шанси материнської компанії повернути собі активи дочірнього підприємства цілими та неушкодженими значно зростають.

Отже, підсумовуючи викладений у даній статті погляд на природу дочірніх підприємств та проблеми, які з ними виникають, в тому числі і у зв'язку з їх організаційно-правовою формою, можемо стверджувати, що для власників існує багато способів вирішення таких проблем та шляхів удосконалення організації діяльності своїх дочірніх підприємств. Проте не забуваймо, що власникам потрібно зважено та обережно підходити до вибору конкретних шляхів та засобів вирішення таких завдань з огляду на мету, якої вони прагнуть досягти, але зробити це без фахової консультативної підтримки вкрай складно.

При створенні групи компаній нормальним явищем є контроль холдингової компанії над дочірньою, яка, у свою чергу, контролює інше дочірнє підприємство. Тому ми пропонуємо ввести такий випадок виникнення від-

носин контролю між підприємствами і в практику господарювання в Україні, для чого внести зміни до ч. 3 ст. 126 ГК України. Пропонується до ч. 3 ст. 126 ГК України додати наступне: «Відносно контролю-підпорядкування можуть бути встановлені в судовому порядку, якщо між асоційованими підприємствами фактично виникли відносно контролю-підпорядкування». Це дасть змогу в судовому порядку захистити інтереси підприємств, які, наприклад, у силу договору фактично перетворилися на дочірні.

Доречним є передбачити у нормах чинного законодавства наступні положення:

- надати визначення дочірнього підприємства: загальне і окремих його видів – унітарного дочірнього підприємства та дочірнього підприємства корпоративного типу;
- визначити основні ознаки дочірнього підприємства, у тому числі окремих його видів;
- розкрити поняття права повного господарського відання та права оперативного управління як правових режимів майна дочірнього підприємства;
- передбачити випадки субсидіарної відповідальності контролюючого (материнського) підприємства за зобов'язаннями дочірнього підприємства;
- встановити гарантії для дочірнього підприємства та його кредиторів у разі використання контролюючим (материнським) підприємством свого вирішального впливу на дочірнє підприємство на шкоду останньому та його кредиторам;

Відносно холдингу проблемним є встановлення мінімального розміру пакету акцій (часток, паїв) корпоративного підприємства, які передаються до статутного капіталу холдингової компанії. Доцільно було б визначити пакети розміром не менше 60% статутного капіталу корпоративного підприємства. Необхідність передачі до статутного капіталу холдингової компанії пакетів акцій (часток, паїв) розміром у 60% та більше викликана тим, що відповідно до Закону

України «Про господарські товариства» лише пакет в 60% та більше забезпечує проведення загальних зборів, розподіл прибутку, прийняття відповідних рішень, обрання виконавчого органу тощо.

Ключові слова: дочірнє підприємство, сфера господарювання, чинне законодавство, статут, відокремлений підрозділ, юридична особа, державна реєстрація.

Стаття присвячена вивченню певних особливих суб'єктів – дочірніх підприємств. Серед суб'єктів господарювання є певні види, правовий статус яких в законодавстві не визначений та яким притаманні деякі ознаки підприємства. Зазначеними суб'єктами є дочірні підприємства, які мають право бути створеними згідно із нормами деяких актів законодавства. Визначальною ознакою, що характеризує правовий статус суб'єкта господарського права, а саме такими є дочірні підприємства та їх господарська компетенція. Проте для повної характеристики їх правового статусу велике значення мають і інші ознаки, що справляють вплив на обсяг зазначеної компетенції та її характер.

Стаття посвящена изучению определенных особенных субъектов хозяйствования – дочерних предприятий. Среди субъектов есть определенные виды, правовой статус которых в законодательстве не определен, для которых характерны некоторые признаки предприятия. Указанными субъектами являются дочерние предприятия, которые имеют право быть созданы согласно нормам некоторых актов законодательства. Определяющим признаком, характеризующим правовой статус субъекта хозяйственного права, а именно таковыми являются дочерние предприятия, является их хозяйственная компетенция. Однако для полной характеристики их правового статуса большое значение имеют и другие признаки, которые

оказывают влияние на объем указанной компетенции и ее характер.

The article is devoted to the studying of certain specific entities – subsidiary enterprises. There are several types of business entities, the legal status of which is not defined, and they have some features of the enterprise. The mentioned entities are the subsidiary enterprises which have the right to be organized due to norms of some acts of legislation. An important feature that characterizes the legal status of the entity of economic law, is the subsidiary enterprises and their economic competence. However, for a complete description of their legal status there are also important the other features that have an impact on the amount of that jurisdiction and its character.

Література

1. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 682.
2. Про підприємства в Україні : Закон України від 27 березня 1991 р. № 887-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 24. – Ст. 272. (втратив чинність).
3. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права : монографія – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 54.
4. Господарське право : навчальний посібник / Жук Л.А., Жук І.Л., Неживець О.М. – К. : Кондор, 2003. – С. 63.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462.
6. Науково-практичний коментар до господарського кодексу України : від 16 січня 2003 р. / С.О. Теньков. – К. : АСК, 2004. – 720 с.
7. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31-32. – Ст. 263.
8. Экономика и право: Энциклопедический словарь / Автор и составитель А.Б. Барихин. – М. : Книжный мир, 2000. – С. 338.
9. Потюк М. Дочірні підприємства як юридичні особи / М. Потюк // Право України. – 1999. – № 1.

10. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

11. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 11. – ст. 461.

12. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 19: наказ Міністерства фінансів України від 07 липня 1999 р. // Офіційний вісник України від 13.08.1999. – 1999 р. – № 30. – Ст. 205.

13. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінни-

ми паперами в банках України: постанова Правління Національного банку України від 03 жовтня 2005 р. // Офіційний вісник України від 09.11.2005. – 2005 р. – № 43. – Ст. 26. – Ст. 2718.

14. Класифікація організаційно-правових форм господарювання ДК 002-2004: наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 р. № 97 // <http://zakon1.rada.gov.ua>.

15. Правове регулювання господарських відносин за участю промислових підприємств. За ред. В.М.Гайворонського та В.П. Жушмана. – Х., Право, 2000. – С. 288.

УДК 349.2

С. Черноус,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Н. Паламарчук,

студент II курсу магістратури юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НЕНОРМОВАНИЙ РОБОЧИЙ ДЕНЬ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На сьогодні коло працівників з ненормованим робочим днем є досить широким, і практика йде по шляху його подальшого розширення. Історично таку категорію працівників було виокремлено за ознакою того, що їх праця не обмежувалася нормальною тривалістю робочого часу (примітка до ст. 94 Кодексу законів про працю УСРР 1922 р. [1]). З того часу умови праці працівників з ненормованим робочим днем значно змінилися, проте законодавство – майже ні.

Відсутність повноцінного правового регулювання ненормованого робочого часу викликає ряд запитань, які потребують теоретичного та практичного вирішення. Їх актуальність обумовлена і тим, що у науковій літературі

майже відсутні спеціальні дослідження обраної теми. Лише Н.К. Воеводенко присвятила дисертаційне дослідження обраному питанню ще у 1976 р. Переважна більшість науковців розглядають проблеми ненормованого робочого дня у контексті робочого часу взагалі (М.Г. Александров, В.М. Венедиктова, Л.Я. Гінцбург, О.С. Заржицький, Л.А. Муксінова, Л.Я. Островський, О.І. Процевський, А.А. Юрченко та інші).

Аналіз законодавства та юридичної літератури дає підстави стверджувати, що дискусійними і такими, що потребують подальшого наукового опрацювання, залишаються питання визначення істотних ознак ненормованого робочого дня та відмежування його від інших режимів (зокрема, надурочних робіт), меж